

The background is a solid teal color. Scattered across the frame are several dark, semi-transparent feathers, likely from a turkey, which are slightly out of focus and appear to be floating or falling. The feathers have a fine, barbed texture.

**MICHAL AJVAZ**

**TYRKYSOVÝ  
OREL**

# Tyrkysový orel

Vyšlo také v tištěné verzi



**Michal Ajvaz**

**Tyrkysový orel – e-kniha**

Copyright © Druhé město – Martin Reiner, 2021

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována  
bez písemného souhlasu majitelů práv.

The image features a collection of feathers scattered across a white background. Some feathers are rendered in a vibrant cyan color, while others are in black. The feathers are shown from various angles, some with their quills pointing towards the viewer and others with their vane-like structures. The overall composition is abstract and artistic.

MICHAL AJVAZ

DRUHÉ MĚSTO





**MICHAL AJVAZ**

**TYRKYSOVÝ  
OREL**





© Michal Ajvaz, 2021

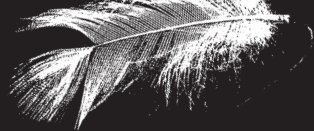
© Druhé město — Martin Reiner, 2021

ISBN 978-80-7227-860-2 tištěná kniha

ISBN 978-80-722-7900-5 epub

ISBN 978-80-7227-901-2 mobi

ISBN 978-80-722-7902-9 PDF










# BÍLÍ MRAVENCI

Procházel jsem se po navigaci na smíchovském břehu, šel jsem podél zdi z kamenných kvádrů, do níž byly v pravidelných rozestupech zasazeny plechové dveře, za kterými se skrývala jakási nikdy se neotvírající skladiště, míjel jsem hromady písku a rozeschlé pramice, ležící na dláždění vzhůru dnem. Nade mnou se ozývaly blízké a lhostejné zvuky neviditelných automobilů; když jsem zvedl hlavu, viděl jsem nad jednotvárně se opakujícími poli kovového zábradlí, kterým byla nahoře zakončena kamenná zeď, horní patra činžáků se spletími ornamenty, plazícími se kolem oken, a s dívčími tvářemi ze zaprášeného štuky, jež se uprostřed říms zasněně dívaly přes řeku. Bylo parné červencové odpoledne, vdechoval jsem pach hnijících věcí, které se pohupovaly na hladině v místech, kde sestupovaly do vody kamenné schůdky. U železničního mostu kotvily rezavé nepojízdné parníky, vytlučenými okny jsem mohl nahlédnout do jejich tmavých a prázdných vnitřků. Pak jsem šel podél nekonečného plotu z vysokých kovových tyčí, mezerami mezi nimi se tlačilo ven husté křoví s listy pokrytými prachem, šlahouny jakéhosi popínavého plevele tu a tam pronikly až do poloviny chodníku. Na druhé



straně široké a opuštěné ulice se táhla šedá tovární zeď. V místech, kde se křoví trochu rozestupovalo, jsem zahlédl dlouhou a nízkou nákladní loď, nad níž nehybně trčelo rameno jeřábu, za úzkým ramenem řeky bylo vidět břeh ostrova, u něhož kotvila dlouhá řada člunů a hausbótů; některé z nich byly skryté uvnitř plechových přístřešků, plovoucích na hladině. Za benzinovou pumpou jsem se po krátkém mostě dostal na ostrov, na jeho okraji se tyčila smutná jednopatrová budova z neomítnutých cihel, která zřejmě patřila říční správě; na malé zahradě se sušilo prádlo a stála tu tři bílá křesílka z umělé hmoty.

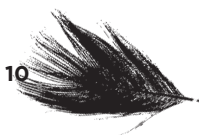
Opět jsem šel podél plotu, za kterým rostlo husté křoví. V okamžiku, kdy jsem míjel malou branku, k níž byla připevněna bílá emailová tabulka s modrým nápisem „TJ Bláník — vstup pouze pro členy“, jsem uslyšel melodii, která přicházela zezdola od řeky. Zastavil jsem se a zaposlouchal se do jejích tónů. Tichá hudba, jež se ozývala za křovím a občas se ztrácela v hlasech automobilů a tramvají, které sem doléhaly ze smíchovského břehu, se nepodobala ničemu, co jsem kdy slyšel. Nedokázal jsem určit, jestli je to skladba současného autora, nebo jestli vznikla ve středověku, nevěděl jsem, jestli je to dílo známého skladatele, nebo anonymní folklorní výtvar, jestli je autor skladby Evropan, nebo někdo, kdo vyrůstal v tradicích zcela jiné kultury. Nejdřív mi připadalo, že skladba nemá žádný rytmus, ale potom se mi náhle zjevila pravidelnost jejích taktů; ty sice nebyly stejně dlouhé, jejich délka však ani nebyla úplně libovolná, zhušťovaly se a zase rozvolňovaly v jakýchsi vlnách, jako by se hudebník řídil podle podivného metronomu, jehož


kyvadlo se v určitých periodách probouzí k horečnatému kmitání a pak zase téměř usíná — a přece jsem měl při poslechu této hudby dojem, že čas, který měří tepající a kmitající součástky našich krotkých přístrojů, nemá před tímto bláznivým časem žádnou výsadu kromě té, že jsme na něj zvyklí. Zkusil jsem stisknout kliku; branka se otevřela. Po pěšině, která se vinula po svahu zarostlém travou a keři, jsem sestoupil k řece. Melodie se zřejmě ozývala z hausbótu, který kotvil nedaleko, skrytý pod větvemi smuteční vrby, jež se nakláněla nad hladinu řeky. Byla to dřevěná bouda, stojící na plošině, kterou nesly plováky z prázdných barelů. Na prknech, z nichž byla bouda sbitá, se chvěly šupinky oprýskávající zelené barvy. Po vratkém můstku jsem se dostal na plošinu hausbótu. Ještě chvíli jsem za dveřmi naslouchal melodii; pak jsem zaklepal — ale nikdo se ve dveřích neobjevil, neozval se žádný hlas, a tak jsem otevřel dveře a vešel dovnitř.

Místnost, ve které jsem se octl, působila dojmem, že ji před chvílí někdo opustil. Na podlaze se krabatil vyrudlý koberec s perským vzorem lemovaný trásněmi, vedle kulatých kamínek a uhláku bylo přiražené ke dřevěné zdi nízké kanape, z něhož sklouzla na zem tlustá šedivá deka, napadlo mě, že její tvar připomíná sedícího psa. U protější stěny stálo těžké kožené křeslo a mohutná tmavá skříň; na jejím vršku byly uloženy zavařovací sklenice, jež se takřka dotýkaly nízkého stropu a v jejichž vnitřících prosvítaly oranžovými a fialovými nálevy jakési kulaté plody. Širokým oknem byl přes malátně se kývající větve smuteční vrby vidět osmihranný tovární komín a kus rozlehlé

administrativní budovy na smíchovském svahu. Hudba vycházela z kazetového magnetofonu, který ležel na desce stolu pod oknem, vedle petrolejové lampy a přenosného ruského televizoru na baterky. Uprostřed stolu zůstala prázdná krabička od sardinek se zbytky oleje a s víkem zkrouceným do spirály, láhev od piva a pomuchlaná sobotní příloha Svobodného slova s napůl vyplněnou křížovkou. Posadil jsem se do křesla, které pode mnou s unaveným zafuněním kleslo skoro až k podlaze, a zaposlouchal jsem se pozorně do melodie.

Podivné bylo zejména to, že nebylo možné určit, jestli hudební skladbu hraje jen jeden nástroj, nebo celý orchestr. Pro domněnku, že jde o více nástrojů, svědčila skutečnost, že se z magnetofonu ozývaly velmi odlišné zvuky. Zněly tu tóny, jež se zřejmě zrodily rozechvěním struny, zvuky, jež vyvolal proud vzduchu procházející trubicí se štěrbinou, a zvonivé hlasy, jež probudil úder do kovové desky. Čas od času jsem dokonce slyšel zvuky, jaké se v hudebních skladbách nevyskytují: kašovitě probublávání, olejovité kapání, plstěné šoupání, tiché snové chřestění a svižné pleskání čehosi, co se patrně skládalo z mnoha pružných a měkkých ploch, na jednom konci navzájem spojených. Přitom vůbec nešlo, jak by se snad mohlo zdát, o nějaké modernistické vnášení zvuků všedního dne nebo hlasů technického světa do hudby. Všechna bublání a všechny rány a šelesty, které byly součástí skladby, ve skutečnosti nepatřily ke zvukům každodennosti nebo k lomozu techniky o nic víc než tóny houslí nebo klavíru. Tyto zvuky byly natolik pročištěny, byly vyzdviženy tak vysoko nad





proud hlasů, který doprovází náš život, že vstupovaly do říše hudby jako rovnocenný protějšek tónů, jež vydávají známé hudební nástroje — nevyvolávaly v posluchači ani tak dojem, že do umění pronikly jako vetřelci, jako spíš náhlý pocit nesamozřejmosti a nahodilosti privilegovaných zvuků, z nichž jsou vytvořeny naše hudební skladby.

Mezi všemi zvuky, které ve skladbě zaznívaly, však byly povlovné přechody, i když šlo o zvuky, které bychom přičítali zcela rozdílným typům hudebních nástrojů. Tak nebylo možné přesně určit, kdy končí zvuk vydávaný bicím nástrojem a kdy začíná znít hlas trubky, anebo postřehnout okamžik, kdy se hlas činelu mění ve zvuk struny. Chvillemi dokonce byly slyšet pasáže, z nichž se zcela ztratily nejenom hlasy známých hudebních nástrojů, ale vůbec tóny, které by se daly přiřadit k nějakému známému typu zvuků; tyto pasáže se skládaly pouze ze zvuků přechodu — mezi nimiž ovšem vznikaly nové, ještě bizarnější přechodové tóny. Právě kvůli těmto povlovným přechodům mezi zvuky jsem se nakonec přiklonil k názoru, že skladbu hraje jen jeden hudebník na jediný — neznámý a nepředstavitelný — hudební nástroj. Sice často zaznívaly různé zvuky v jediném okamžiku, ale toto rozrůznění jako by se rodilo postupným rozkladem jediného tónu — rozkladem, který byl jakousi obdobou spektrálního rozložení bílého paprsku v řadu barev; pak tyto tóny opět pozvolna splývaly do jediného zvuku, aniž by hlas některého z nich umkl.

Pokoušel jsem se představit si podivný hudební nástroj, ale příliš se mi to nedařilo. Byla to nepřehledná aparatura, labyrint kláves, pedálů, paliček, píšťal, strun a napjatých

blan, složitý mechanismus s mnoha převody, pákami, klouby a táhly? Taková představa by snad mohla vysvětlit různorodost zvuků, ne však přechody mezi nimi. Jak vypadá věc, která vydává tón, jenž je čímsi mezi chvěním struny a píšťáním? Co je přechodným článkem mezi strunou a píšťalou? Snad nějaká struna, jež se postupně rozšiřuje a přitom tuhne, v jejímž vnitřku se objeví dutina, která stále roste, zatímco plášť praská a otvírá se v něm štěrbina? Jak je ale možné věc, která by se takto proměňovala, vyrobit, a přitom ještě dosáhnout toho, aby metamorfózy probíhaly v obou směrech a aby se pravidelně opakovaly? Ale snad hudební nástroj nebyl složitým mechanismem, snad šlo naopak o jednoduchou nečleněnou hmotu, která je natolik tvárná, že ji může nějaká síla neustále formovat, snad byla skladba hrána na nějakém snovém plastelínovém klavíru... V některých chvílích jsem měl pocit, že silou, proměňující tvary hudebního nástroje, by mohla být sama hudba, že nástroj přetváří stejná síla, jaká dává vzniknout tónům. Ale ani tímto směrem jsem se nedostal k žádné zřetelné představě, třebaže tuto domněnku podporovala zvláštní povaha tónů — připadalo mi, že energie, která tóny vytváří, nerozechvívá pouze hotové a předem připravené věci, zdálo se mi, že zvuk, který zaznívá, je často přímo zvukem dění, jímž věc teprve vzniká, že je hlasem toho, jak věc odkudsi vyvře, vzedme se a uzavře do sebe. A co víc, měl jsem pocit, že se tento vzmach, rozeznívající formovanou hmotu, nezastavuje ve chvíli, kdy je tvar ustaven, že tímž pohybem, který dal věci vzniknout, ji zevnitř roztrhává a ničí — tak se zvuky stvoření současně stávaly hudbou zániku; přetvářející síla,



ať už jí bylo cokoliv, se nikdy nezklidnila a nedopřála věci spočinout v neměnném a mlčenlivém přetrvávání.

Uprostřed taktu se ozvalo cvaknutí, když pásek doběhl na konec; v tichu se opět vynořily blízké šelesty a hlasy ztlumené dálkou: šustění listí smuteční vrby, otírajícího se o sklo okna, tiché vrčení automobilů na břehu, houkání lokomotivy na smíchovském nádraží. V těchto hlasech jako by ještě doznívalo tajemství, jež hudba, které jsem naslouchal, probudila v nitru všech zvuků — neboť úzkost, kterou tato hudba vyvolávala, nebyla děsem z hlasů neznámého světa, tuto úzkost spíše vyvolávalo to, že v nezařaditelných tónech skladby se obnažila znepokojivá materie, z níž jsou vytvořeny i všechny zvuky našeho světa a z níž stoupá jakési podivné a naléhavé sdělení. Ještě chvíli jsem seděl v křesle a díval se na potemnělé kopce nad Smíchovem, nad nimiž dostávala obloha narůžovělý nádech, čekal jsem, jestli se někdo objeví, abych se jej zeptal na podivnou skladbu a nepředstavitelný hudební nástroj. Nikdo však nepřicházel, a tak jsem se zvedl a vyšel jsem ven. Když jsem zavíral dveře, všiml jsem si, že je na dřevěné stěně boudy připíchnutý lístek, který jsem předtím přehlédl; bylo na něm inkoustovou tužkou napsáno: „Vrátím se v 10 hodin večer.“

Vracel jsem se k železničnímu mostu, už se trochu ochladilo, ale z asfaltu ještě stoupal horký dech. Okna vil na kopcích na druhém břehu řeky zářila oranžovým světlem. Za opuštěným fotbalovým hřištěm jsem se po prašné cestičce dostal na železniční most, po měkce se prohýbajících prknech jeho lávky jsem přešel řeku. Seběhl jsem na navigaci a vydal se směrem k Mánesu. Za obloukem mostu

Palackého, který se pnul vysoko nad mou hlavou, stálo několik přízemních dřevěných stavení, jež se otvírala k řece verandami, kde seděli u stolů lidé a večeřeli nebo pili víno a pivo. Na jedné verandě stály uprostřed stolů, pokrytých bílými ubrusy, lampičky se stínítky z napjaté bledě zelené látky, z dolního okraje stínítek visely přívěsky z drobných korálků. Veranda byla skoro prázdná, jen u jednoho stolu vzadu seděli chlapec s dívkou a mlčky se drželi za ruce. Nechtělo se mi ještě domů, a tak jsem se posadil ke stolu, který stál u dřevěného zábradlí, a když se za chvíli z tmavého vnitřku stavení vynořil číšník, objednal jsem si pivo.

Opřel jsem se loktem o roubení verandy a pozoroval jsem, jak se na hladině řeky proměňují oranžové a černé skvrny. Nad tmavými siluetami domů na smíchovském nábřeží a v průhledech příčných ulic teď svítila jasně oranžová obloha, jako by se po výbuchu vzdálené sopky na město valila rozžhavená vlna lávy. Když jsem dopíjel pivo, připlula od Jiráskova mostu motorová loď a přirazila ke břehu. V oknech kabiny byly zatažené bílé závěsy. Z paluby lodi vyskočil na navigaci asi pětatřicetiletý štíhlý muž v šortkách a v příliš velkém černém tričku s obrázkem palem a barevným nápisem Waikiki Beach Hawaii a přivázal člun lanem ke kovovému kruhu, zapuštěnému do kamene. Jeho zkušené pohyby byly ztěžklé tupou únavou. Muž vstoupil na verandu a posadil se ke stolu u protější stěny. Podíval jsem se na něj přes prázdné stoly, připadalo mi, že jeho pohled je zkalený nějakými starými obrazy nebo úpornými sny, ale pak jsem mu už nevěnoval pozornost — toto odpoledne jsem

putoval městem, a ve světě procházek a setkání nejsou tváře důležitější než obrysy věcí a beztvaré skvrny pokrývající povrchy, splývají s nimi do jediného nepřetržitého vlysu. A tak jsem se dál díval na narkotickou hru světél a stínů na potemnělé hladině a nechal jsem v duchu znít hudbu z hausbótu. Soustředil jsem se na to, abych zachytil motiv, který se ve skladbě neustále vracel a který mi teď pořád unikal. Najednou se mi jasně vybavil; aby mi opět nezmizel, začal jsem si jej nejprve tiše a potom hlasitěji hvízdát. Muž z lodi zvedl hlavu a užasle na mne pohlédl. Zastyděl jsem se a hned jsem s pískáním přestal, ale neznámý už se prodíral mezi židlemi k mému stolu. Křečovitě sevřel v ruce opěradlo prázdné židle, která stála naproti mně, sklonil se ke mně a rozechvělým hlasem se mě zeptal, kde jsem melodii slyšel. Vyprávěl jsem mu o hausbótu a o podivné hudební skladbě. Když jsem skončil, řekl neznámý tiše, jakoby pro sebe: „Je to nahrávka, kterou dlouho marně hledám. Už jsem přestal doufat, že ji vůbec někdy uslyším.“

„Víte tedy něco o hudebním nástroji, na kterém je skladba zahrána?“ zeptal jsem se. „Moc by mě zajímalo, jak vypadá.“

„Ne, o hudebním nástroji bohužel nevím nic, jen to, že se snad k jeho výrobě používá jantar, varaní kůže a kosti pásovce. Pro mne je důležitá sama nahrávka.“

„Je to ztracené dílo nějakého skladatele, které hledáte?“ snažil jsem se vyzvídat.

„Nevím ani, kdo je autorem skladby. A bych vám vysvětlil, proč má pro mne tahle hudba takový význam, musel bych vám vyprávět dlouhý příběh. Ale na to teď není čas, musím co nejrychleji mluvit s člověkem, který bydlí v hausbótu.“

Prosím, ukažte mi, který hausbót jste navštívil. Zajedeme tam mou lodí, dovezu vás hned zase zpátky a můžete si pak dopít pivo.“

Viděl jsem, že se v těle neznámého probouzí nějaký starý neklid, jeho gesta se vynořovala z rozsáhlého spletitého prostoru s mnoha temnými zákoutími, zdálo se mi, že uzrávala v těsných labyrintech a setmělých chodbách a že kolem sebe tento prostor, jenž se do nich vpil, stále rozestírají. Ale já se chtěl ještě něco dozvědět o tajemném říčním obydlí a znepokojivé hudbě. Zeptal jsem se neznámého, jestli alespoň ví, kdo je majitelem hausbótu.

„Ano, to vím,“ odpověděl netrpělivě, „je to synovec filosofa Husserla, ale na tom tak nezáleží.“

Moje zvědavost ještě vzrostla. Jaká může být souvislost mezi podivnou hudební skladbou, hranou na nástroj z kostí pásovce, hausbótem, synovcem Edmunda Husserla a tímto uštvaným mužem? „Myslím, že se nemusíte bát, že něco promeškáte,“ uklidňoval jsem neznámého. „Hausbót neopustil místo, kde kotví, určitě několik let. Kromě toho nechal majitel vedle dveří vzkaz, že přijde až v deset hodin. Rád vám hausbót ukážu, ale teď tu ještě chvíli počkáme — můžete mi vyprávět svůj příběh a já si zatím dám večeři.“ A hned jsem zavolal číšníka a objednal si smažený sýr s hranolky a s tatarskou omáčkou.

„Asi máte pravdu,“ souhlasil muž v tričku po chvíli zdráhání. Došel si pro nedopitou sklenici piva a sedl si k mému stolu naproti mně. Oba jsme se napili a ve stejný okamžik jsme postavili sklenice na stůl. „Můj příběh začal před dvěma lety,“ řekl s pohledem upřeným na tmavý svah Petřína.